

Лариса ЯРОШЕВСЬКА,

orcid.org/0009-0002-3354-703X

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва

Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
(Миколаїв, Україна) *larisayaroshevskaya75@gmail.com*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ МУЗИЧНИХ ТРАДИЦІЙ

Метою статті є аналіз та обґрунтування особливостей інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки засобами українських музичних традицій. У дослідженні використано методи теоретичного аналізу, узагальнення та систематизації наукових джерел, порівняльного аналізу, а також аксіологічний підхід для оцінювання значення українських музичних традицій у диригентсько-хоровій підготовці здобувачів вищої освіти.

У результатах дослідження з'ясовано, що в контексті диригентсько-хорової підготовки інтелектуально-творчий розвиток здобувачів вищої освіти полягає в здатності аналізувати музичні твори, творчо їх інтерпретувати та емоційно втілювати художній задум. Наголошено, що розвиток інтелектуально-творчого потенціалу здобувачів вищої освіти в межах диригентсько-хорової підготовки неможливий без формування творчого мислення. Визначено, що використання в освітньому процесі елементів національних музичних традицій має значний позитивний вплив на розвиток інтелектуально-творчих здібностей, зокрема глибоке переосмислення музичного твору, емоційну чутливість та інтерпретаційні здібності. Вивчення та застосування автентичних технік виконання, специфіки хорового співу спонукає здобувачів вищої освіти виражати емоції та створювати унікальні музичні твори. У дослідженні детально розглянуто можливості українських музичних традицій для інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Зроблено висновок, згідно з яким запропонований перелік творів сприяє не лише навчанню техніки диригування, але й розвиває глибоке музичне та емоційне сприйняття, необхідне для успішної диригентської діяльності. Запропоновано низку методів, які можна застосовувати для інтеграції фольклорних елементів у диригентське навчання (активне слухання, імпровізація та вільне диригування, інтеграція етномузикознавчих знань в освітній процес, хоровий імпровізаційний тренінг).

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, інтелектуально-творчий розвиток, диригентсько-хорова підготовка, емоційна чутливість, творче мислення.

Larysa YAROSHEVSKA,

orcid.org/0009-0002-3354-703X

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Musical Art

V. O. Sukhomlinsky Educational and Research Pedagogical Institute
of Admiral Makarov National University of Shipbuilding
(Mykolaiv, Ukraine) *larisayaroshevskaya75@gmail.com*

INTELLECTUAL AND CREATIVE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE PROCESS OF CONDUCTING AND CHORAL TRAINING BASED ON UKRAINIAN MUSICAL TRADITIONS

The purpose of the article is to analyze and substantiate the peculiarities of intellectual and creative development of higher education students in the process of conducting and choral training by means of Ukrainian musical traditions. The study used the methods of theoretical analysis, generalization and systematization of scientific sources, comparative analysis, as well as an axiological approach to assess the importance of Ukrainian musical traditions in the conducting and choral training of higher education students.

The results of the study revealed that in the context of conducting and choral training, the intellectual and creative development of higher education students is the ability to analyze musical works, creatively interpret them and emotionally embody the artistic idea. It is emphasized that the development of the intellectual and creative potential of higher education students within the framework of conducting and choral training is impossible without the formation of creative thinking.

It has been determined that the use of elements of national musical traditions in the educational process has a significant positive impact on the development of their intellectual and creative abilities, in particular a deep rethinking of a musical work, emotional sensitivity and interpretive abilities. Studying and applying authentic performance techniques and the specifics of choral singing encourages higher education students to express emotions and create unique musical works. The study examines in detail the possibilities of Ukrainian musical traditions for the intellectual and creative development of higher education students in the process of conducting and choral training.

It is concluded that the proposed list of works contributes not only to teaching conducting techniques, but also develops a deep musical and emotional perception necessary for successful conducting activities. A number of methods are proposed that can be used to integrate folklore elements into conducting training (active listening, improvisation and free conducting, integration of ethnomusicological knowledge into the educational process, choral improvisational training).

Key words: higher education students, intellectual and creative development, conducting and choral training, emotional sensitivity, creative thinking.

Постановка проблеми. Метою сучасної мистецької освіти є формування високого інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх фахівців, зокрема в галузі хорового диригування. Диригент-хормейстер є творцем музичної інтерпретації, який здатний гармонійно поєднати знання, художню витонченість, емоційну виразність та креативне мислення. У цьому контексті важливим є питання розвитку інтелектуально-творчих здібностей здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки з використанням українських музичних традицій.

Актуальність цієї теми зумовлена низкою чинників, серед яких необхідність поєднання традицій та інновацій. Українське хорове мистецтво має багатовікові традиції, які вимагають сучасного переосмислення. Крім того, важливим аспектом є інтелектуально-творча підготовка, яка сприяє професійному становленню майбутнього фахівця, оскільки успішний хормейстер виявляє гнучкість мислення, здатність працювати в різних музичних стилях та володіє технічними навичками диригування, що ґрунтуються на інтерпретаційній оригінальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти розглянуто в працях багатьох науковців. Так, О. Є. Лобода досліджує розвиток інтелектуально-творчих здібностей майбутніх педагогів-музикантів. Робота науковиці спрямована на вдосконалення професійної підготовки цих фахівців, зокрема через розроблення та впровадження спецкурсів (Лобода, 2021). Структуру та зміст інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій визначає С. М. Єфіменко (Єфіменко, 2012). Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва аналізує А. В. Бондаренко (Бондаренко, 2019).

Питання професійної підготовки хорових диригентів розглядають О. А. Самойленко, О. Є. Міршук, Ю. В. Силенко, які аналізують професійну підготовку фахівця в контексті сучасних реалій відкри-

того освітньо-наукового простору ЗВО (Самойленко та ін., 2023). Критерії, показники та рівні сформованості здатності хорових диригентів до художньо-творчого спілкування визначає Т. В. Раструба (Раструба, 2023). Модернізацію фахової підготовки хормейстерів із позиції викликів та можливостей в умовах глобальних трансформацій розглядає О. Віла-Боцман (Віла-Боцман, 2024).

Проблема диригентсько-хорової підготовки майбутніх фахівців як чинника формування інтелектуально-творчих здібностей була предметом наукової уваги І. Заболотного, який аналізує диригентсько-хорову педагогіку як мистецько-освітній феномен (Заболотний, 2020). Диригентсько-хорову підготовку майбутнього педагога-музиканта в контекстальному полі педагогіки свободи досліджує А. Растригіна (Растригіна, 2021).

Ця стаття спрямована на розгляд особливостей інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки, з акцентом на важливості в цьому процесі українських музичних традицій.

Мета статті – проаналізувати та обґрунтувати особливості інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки засобами українських музичних традицій.

Завдання дослідження: 1) розкрити сутність інтелектуально-творчого розвитку в контексті музичної освіти та професійної диригентсько-хорової підготовки; 2) визначити специфіку диригентсько-хорової підготовки як освітнього процесу; 3) схарактеризувати роль українських музичних традицій як чинника формування майбутніх диригентів; 4) визначити та обґрунтувати основні методи та форми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки засобами українських музичних традицій.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуально-творчий розвиток є важливим складником процесу підготовки майбутніх фахівців музичної освіти.

Так, С. М. Єфіменко під поняттям «інтелектуально-творчий потенціал» розуміє сукупність властивостей і якостей особистості педагога, являє собою потенційну здатність до інтелектуально-творчого саморозвитку. Це поняття відображає ступінь реалізації внутрішніх ресурсів особистості в продуктивній творчій педагогічній діяльності, що базується на єдності творчого та інтелектуального потенціалу (Єфіменко, 2012: 267).

А. В. Бондаренко поняття «інтелектуально-творчий потенціал» трактує як інтегральну якість, що передбачає поєднання природних даних, музикальних здібностей, інтелектуальних та фахових умінь, необхідних для майбутньої музично-педагогічної діяльності (Бондаренко, 2019: 165).

У даному дослідженні під поняттям «інтелектуально-творчий розвиток» здобувачів вищої освіти розуміється процес формування їхніх інтелектуальних, емоційних, креативних та рефлексивних здібностей, що забезпечує продуктивну професійну діяльність. У контексті диригентсько-хорової підготовки – це здатність до аналізу музичних творів, творчої інтерпретації та емоційно-змістового втілення художнього задуму.

Інтелектуально-творчий розвиток здобувачів вищої освіти містить такі компоненти: когнітивний, креативний, емоційний, рефлексивний. Когнітивний компонент сприяє розвитку мисленнєвих операцій, аналітичних навичок та теоретичних музичних знань, необхідних для глибокого осмислення стилю, гармонії та структури музичних творів. Креативний компонент стимулює інноваційне, нестандартне мислення та імпровізацію. У диригентсько-хоровій діяльності це проявляється в інтерпретації музичних творів, пошуку нових ефективних методик роботи з голосом. Емоційний компонент передбачає глибоке осмислення й переживання музики, її емоційного забарвлення, а також передачу змісту через виконавську діяльність. Високий рівень емоційного інтелекту уможливорює ефективну комунікацію з хором, що дає можливість передавати емоційне забарвлення та відтінки музичного твору. Рефлексивний компонент передбачає усвідомлення власної діяльності, самокорекцію та критичний аналіз своєї практики. Рефлексія сприяє покращенню професійних навичок диригента та адаптації до нових творчих завдань.

Отже, інтелектуально-творчий розвиток здобувачів вищої освіти є комплексним процесом, який включає пізнавальну, творчу, емоційну та рефлексивну складові.

Відповідно, розвиток інтелектуально-творчого потенціалу здобувачів вищої освіти в межах дири-

гентсько-хорової підготовки є неможливим без творчого мислення, яке є невіддільною частиною професійної діяльності диригента-хормейстера. Це мислення проявляється в здатності аналізувати музичний матеріал з позиції оригінальних рішень та моделювати варіативні стратегії роботи з хором. Творче мислення сприяє художній інтерпретації, розробленню оригінальних методичних підходів до роботи з хором та генеруванню нових ідей. На наш погляд, формування творчого мислення тісно пов'язане з емоційною чутливістю, умінням адаптуватись до змінних художньо-комунікативних ситуацій.

Розвиток творчого мислення диригента-хормейстера є багатограним процесом, що охоплює активізацію глибинних психологічних механізмів:

1) інтелектуальну активність, що передбачає розвиток слухової пам'яті, уваги;

2) емоційну сферу, що активізує емоційний відгук, сприяє розвитку інтуїтивних та імпровізаційних навичок;

3) мотивацію, що визначається внутрішнім бажанням опановувати нові техніки, експериментувати тощо (О. Зубарева, 2023).

Диригентсько-хорова підготовка об'єднує процеси навчання жестової техніки, роботи з хоровим колективом, аналізу партитури, розвитку слухової уваги (Дем'янюк, Ремезова, 2024). Важливо розглянути особливості диригентсько-хорової підготовки майбутніх фахівців як чинника формування інтелектуально-творчих здібностей. Так, одним із важливих складників диригентсько-хорової підготовки майбутніх фахівців є жести диригента передають емоційний зміст музики. Іншим складником диригентсько-хорової підготовки є робота з хором, що охоплює навчання сприймати та втілювати музичні інтерпретації, слухову організацію звуків та синхронізацію з групою. Це розвиває соціально-психологічну компетенцію, що передбачає здатність до командної роботи, комунікації та емоційного впливу на колектив. Важливим складником диригентсько-хорової підготовки є аналіз партитури, що потребує не лише технічної точності, але й глибокого розуміння музичних структур. У процесі аналізу здобувачі вищої освіти розвивають логічне мислення, критичний підхід та здатність до адаптації. Ще одним складником є слухова увага, що дає можливість виявити нюанси звучання для удосконалення інтерпретації хору.

Здатність до точного слухового аналізу сприяє миттєвому реагуванню на технічні проблеми у виконанні (Горобець, Шкоба, 2019: 181–184).

Отже, враховуючи значущість диригентсько-хорової підготовки для розвитку інтелектуально-творчих здібностей здобувачів вищої освіти, важливо розкрити роль українських музичних традицій у формуванні творчої особистості. Вивчення українських народних традицій, застосування автентичних технік виконання, специфіка хорового співу дає можливість здобувачам вищої освіти виражати свої емоції, створювати унікальні музичні твори. Варто зазначити, що український хоровий стиль має унікальні ознаки, зокрема багатоголосся, що поєднує як сольні, так і хорові партії, яскраво виражену інтонацію та ритмічні особливості. До традиційних технік українського хорового стилю належить застосування характерних мелодійних оборотів, відтінків динаміки та тембрових змін (Скопцова, 2017: 74).

Аргументуючи вплив українського народного хорового мистецтва на формування індивідуального стилю диригента, необхідно зазначити, що застосування фольклорних мотивів та технік у репертуарі розвиває особисту інтерпретацію музики. Жанрово-тематичне багатство українських народних пісень розширює творчі горизонти, виховує в здобувачів вищої освіти чутливість до народних традицій та окреслює музичну індивідуальність. Унікальною ознакою українського хорового стилю є застосування етномузикознавчих підходів у підготовці диригентів-хормейстерів, що дає можливість аналізувати народні музичні традиції в історичному, культурному та соціальному аспектах. Це створює зв'язок із культурною спадщиною, розвиває творчий потенціал здобувачів освіти, сприяє осмисленню хорового репертуару. Таким чином, українські музичні традиції стають важливим чинником розвитку творчої індивідуальності, що спирається на багатий національний спадок.

Розглянемо варіанти використання в освітньому процесі елементів українських музичних традицій для інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в процесі диригентсько-хорової підготовки. Варто зазначити, що українська музична традиція є багатим джерелом для інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти, адже пісні мають глибоке культурне та емоційне значення, що сприяє розвитку гнучкості музичного сприйняття, здатності до імпровізації та глибокого розуміння музичної інтерпретації. Так, аналіз українських народних та духовних пісень показує, що вони характеризуються простими, глибокими мелодіями, що досить легко

запам'ятовуються. Вивчення народних пісень спонукає практикувати різні стилі хорового виконання, коли кожен звук має певне смислове навантаження. Так, до прикладу, відома народна пісня «Ой у лузі червона калина» характеризується емоційним напруженням та героїчним змістом. Хорове виконання цієї композиції сприяє інтелектуально-творчому розвитку здобувачів освіти через глибокий аналіз емоційного та змістового контексту (когнітивний розвиток), занурюючи в символіку пісні та вивчення її культурно-історичних аспектів; практику диригування, що охоплює контроль над динамікою, темпом, ритмічними змінами; розвиток слухової уваги та музичної інтерпретації – здатності до гнучкості темпу, динаміки, ритму; емоційний розвиток через вираження власних емоцій та передачі емоційного змісту твору.

Народна пісня «Розпрягайте, хлопці, коней» має спокійну, меланхолійну атмосферу, що дає можливість диригентам працювати з тонкими варіаціями динаміки, ніжно інтерпретуючи темп. Інтелектуально-творчий розвиток здобувачів вищої освіти через цю композицію відбувається шляхом аналізу емоційного змісту (когнітивне сприйняття); роботи з динамічними варіаціями (музична чутливість та слухова увага); а також розвитку стилістичної точності в хоровому виконанні (виразність та м'якість звуку).

Пісня «Весна, весна, о веснонька!» сповнена оптимістичного та радісного настрою. Використання цієї композиції сприяє інтелектуально-творчому розвитку здобувачів вищої освіти, охоплюючи емоційну інтерпретацію (передача почуття надії, щастя, оновлення), роботу над виразною динамікою (навички роботи зі швидкими темпами та енергійністю), а також створення яскравої атмосфери з поступовими змінами.

Українські духовні пісні мають складну поліфонічну структуру та багатогранну гармонію, що надає можливість глибокого музичного відчуття через керування різними голосами та ансамблевою взаємодією. Так, до прикладу, українська пісня «Боже Великий, Єдиний» є твором із духовною глибиною та стрункою мелодійною лінією, що сприяє розвитку вміння працювати з акцентами, темпами, контрастністю між різними частинами хорового виконання. Інтелектуально-творче зростання здобувачів вищої освіти через цю композицію відбувається шляхом осягнення духовної глибини тексту, що сприяє розвитку здатності до емоційного занурення, внутрішнього слуху, чутливості до нюансів; роботи з темпами та акцентами, що уможливорює контроль над хоровим звучанням.

Пісня «Молитвами серце живе» відрізняється величною та урочистою мелодійною структурою, що дає змогу диригентам ефектно працювати з динамічними контрастами та масштабним темпом, підкреслюючи глибину емоційної інтерпретації. Її виконання потребує глибокого занурення у звучання, адже композиція поєднує урочистість мелодики з темповими варіаціями, створюючи величну духовну атмосферу.

Однією з найпоширеніших духовних пісень в українському хоровому репертуарі є «Отче наш», що має спокійну, розмірену структуру та духовне змістове наповнення. Вивчення цієї композиції дає можливість працювати над точністю хорової техніки, приділяючи особливу увагу голосовим відтінкам, які підсилюють сприйняття молитви. Інтелектуально-творчий розвиток здобувачів вищої освіти через цю композицію відбувається шляхом розвитку хорової техніки та точності виконання, урахування інтервалів, гармонійного звучання всіх голосів; роботи з голосовими відтінками та динамікою на основі м'яких переходів між звуками, що сприяє досягненню виразності й глибокого благоговіння в передачі музики.

Ще одним аспектом інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти є використання українського хорового стилю, автентичних технік. Український хоровий стиль характеризується своєю експресивністю та насиченістю емоціями. Диригент при цьому повинен уміти працювати з різними рівнями інтонацій, темпу, ритму, створюючи емоційну напругу через зміну виразності. Одним з основних аспектів роботи з українським хоровим стилем є передача автентичної техніки виконання, що охоплює специфічну постановку голосу, спільне звучання, органічне поєднання голосів у хорі. Прикладами є використання народного речитативу, що сприяє розвитку емоційного інтелекту диригента, адже вимагає чутливого ставлення до кожного звуку та умінь передавати емоційну палітру твору.

Народний хоровий твір «Їхав козак за Дунай» є прикладом українського хорового стилю, що вирізняється динамічністю та експресивністю. Диригент, який працює з цією композицією, має можливість передавати контраст між мажорними та мінорними частинами, контролювати зміни темпів, ритму для посилення емоційного напруження. Виконання цієї пісні передбачає експериментування з інтонацією, виразністю, створенням драматичних переходів.

Отже, українські музичні традиції є вагомим інструментом для інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в процесі дири-

гентсько-хорової підготовки. Низка пісень дає можливість не лише вивчати технічні аспекти диригування, але й розвивати глибоке музичне та емоційне сприйняття, що є основою для успішної диригентської діяльності.

Важливо встановити взаємозв'язок між традиційною музикою та сучасними освітніми практиками в диригентсько-хоровій підготовці. Це сприятиме збереженню культурної спадщини, одночасно адаптуючись до сучасних реалій та потреб.

Розглянемо методи, які можливо застосовувати для інтеграції фольклорних елементів у диригентське навчання. Найефективнішими з них є:

1) активне слухання, що передбачає поглиблене слухання народних мелодій, дає змогу розпізнавати характерні риси українського хорового стилю, обробляти мелодійні обороти, ритмічні патерни та визначати темброві особливості. Цей метод сприяє формуванню інтерпретаційної гнучкості майбутнього диригента;

2) імпровізація та вільне диригування – метод, що забезпечує розвиток критичного та креативного мислення з можливістю адаптувати традиційні музичні елементи до різних умов та стилів виконання;

3) проєктне навчання, яке дає можливість застосовувати фольклорні елементи в музичні інтерпретації;

4) інтеграція етномузикознавчих знань в освітній процес, що сприяє дослідженню специфіки виконання народних хорових творів, занурюючись у культурний контекст;

5) хоровий імпровізаційний тренінг є практично зорієнтованим методом, що дає змогу зануритись у музичні фрагменти й вільно імпровізувати.

Таким чином, ці методи формують технічні, інтелектуальні й емоційні аспекти творчого процесу.

Висновки. У процесі дослідження з'ясовано, що в контексті диригентсько-хорової підготовки інтелектуально-творчий розвиток передбачає здатність до аналізу музичних творів, творчої інтерпретації та емоційно-змістового втілення художнього задуму. Визначено, що диригентсько-хорова підготовка об'єднує процеси навчання жестової техніки, роботи з хоровим колективом, аналізу партитури та розвитку слухової уваги.

Розглянуто варіанти застосування українських музичних традицій для інтелектуально-творчого розвитку здобувачів вищої освіти в межах диригентсько-хорової підготовки. Визначено та обґрунтовано основні методи та форми інтелек-

туально-творчого розвитку засобами українських музичних традицій, зокрема активне слухання, імпровізація та вільне диригування, проєктне навчання з використанням фольклорних елементів, інтеграція етномузикознавчих знань в освітній процес, хоровий імпровізаційний тренінг.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інноваційних освітніх методик, адаптації етномузичних практик до сучасного академічного хорового мистецтва, а також в аналізі впливу цих підходів на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. В. Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 176. С. 164–168. URL: https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/176/nz_176-164-168.pdf (дата звернення: 09.03.2025).
2. Віла-Боцман О. Модернізація фахової підготовки хормейстерів: виклики та можливості в умовах глобальних трансформацій. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*. 2024. № 7(2). С. 158–169. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7581.7.2.2024.316729> (дата звернення: 09.03.2025).
3. Горобець Т., Шкоба В. Диригентсько-хорова й інструментальна підготовка студентів педагогічного коледжу відділення «Музичне виховання» в контексті підготовки до педагогічної практики. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 27. С. 179–185. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2019-27-179-185> (дата звернення: 09.03.2025).
4. Дем'янюк Н., Ремезова Н. Вокальна та диригентсько-хорова підготовка вчителя музичного мистецтва на другому (магістерському) рівні вищої освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. № 33. С. 78–83. URL: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.33.309989> (дата звернення: 09.03.2025).
5. Єфіменко С. М. Структура та зміст інтелектуально-творчого потенціалу вчителя технологій. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. № 36. С. 267–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSH_2012_36_44 (дата звернення: 09.03.2025).
6. Заболотний І. Диригентсько-хорова педагогіка як мистецько-освітній феномен. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: педагогіка*. 2020. № 1. С. 47–52.
7. Зубарева О. Музично-творча діяльність як фактор забезпечення розвитку здобувачів початкової освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023. № 1(103). С. 52–60. URL: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(103\)2023.284527](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(103)2023.284527) (дата звернення: 09.03.2025).
8. Лобода О. Є. Спецкурс з розвитку інтелектуально-творчих здібностей майбутніх педагогів-музикантів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. № 200. С. 197–202. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-197-202> (дата звернення: 09.03.2025).
9. Растригіна А. Диригентсько-хорова підготовка майбутнього педагога-музиканта в контекстуальному полі педагогіки свободи: до постановки проблеми. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 60. С. 299–306. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-299-306> (дата звернення: 09.03.2025).
10. Растригіна А. М. Диригентсько-хорова педагогіка в науковому дискурсі сучасної професійної мистецької освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 204. С. 61–66. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-61-66> (дата звернення: 09.03.2025).
11. Раструба Т. В. Критерії, показники та рівні сформованості здатності хорових диригентів до художньо-творчого спілкування. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 209. С. 263–268. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-263-268> (дата звернення: 09.03.2025).
12. Самойленко О. А., Міршук О. Є., Силенко Ю. В. Професійно-педагогічна підготовка фахівця у контексті сучасних реалій відкритого освітньо-наукового простору ЗВО. *Молодь і ринок*. 2023. № 5 (213). С. 83–89. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282838> (дата звернення: 09.03.2025).
13. Скопцова О. М. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець XIX–XX століття): монографія. Київ, 2017. 180 с.

REFERENCES

1. Bondarenko A. V. (2019) Rozvytok intelektualno-tvorchoho potentsialu maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva [Development of the intellectual and creative potential of future music teachers]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedagogichni nauky* – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences, 176. 164–168. Retrieved from https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/176/nz_176-164-168.pdf [in Ukrainian].
2. Vila-Botsman O. (2024) Modernizatsiia fakhovoi pidhotovky khormeisteriv: vyklyky ta mozhlyvosti v umovakh hlobalnykh transformatsii [Modernization of professional training of choirmasters: challenges and opportunities in the context of global transformations]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Serii: Muzychne mystetstvo* – Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Musical Art, 7(2). 158–169. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7581.7.2.2024.316729> [in Ukrainian].
3. Horobets T., Shkoba V. (2019) Dyrhentsko-khorova y instrumentalna pidhotovka studentiv pedahohichnoho koledzhu viddilennia «Muzychne vykhovannia» v konteksti pidhotovky do pedahohichnoi praktyky [Conducting, choral and instrumental training of students of the pedagogical college of the department “Music Education” in the context of preparation for pedagogical practice]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka* – Pedagogical education: theory and practice, 27. 179–185. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2019-27-179-185> [in Ukrainian].

4. Demianko N., & Remezova N. (2024) Vokalna ta dyryhentsko-khorova pidhotovka vchytelia muzychnoho mystetstva na druhomu (mahisterskomu) rivni vyshchoi osvity [Vocal and conducting-choral training of a teacher of musical art at the second (master's) level of higher education]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – Origins of pedagogical skill*, 33. 78–83. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.33.309989> [in Ukrainian].
5. Iefimenko S. M. (2012) Struktura ta zmist intelektualno-tvorchoho potentsialu vchytelia tekhnolohii [Structure and content of intellectual and creative potential of a technology teacher]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly – Pedagogy of higher and secondary schools*, 36. 267–274. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSH_2012_36_44 [in Ukrainian].
6. Zabolotnyi I. (2020) Dyryhentsko-khorova pedahohika yak mystetsko-osvitnii fenomen [Conducting and choral pedagogy as an artistic and educational phenomenon]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: pedahohika – Scientific notes of the Ternopil National Pedagogical University. Series: pedagogy*, 1. 47–52. [in Ukrainian].
7. Zubarieva O. (2023) Muzychno-tvorcha diialnist yak faktor zabezpechennia rozvytku zdobuvachiv pochatkovoi osvity [Musical and creative activity as a factor in ensuring the development of primary school students]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the educational process*, 1(103). 52–60. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(103\)2023.284527](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(103)2023.284527) [in Ukrainian].
8. Loboda O. Ye. (2021) Spetskurs z rozvytku intelektualno-tvorchykh zdibnostei maibutnikh pedahohiv-muzykantiv [Special course on the development of intellectual and creative abilities of future teachers-musicians]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 200. 197–202. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-197-202> [in Ukrainian].
9. Rastryhina A. (2021) Dyryhentsko-khorova pidhotovka maibutnoho pedahoha-muzykanta v kontekstualnomu poli pedahohiky svobody: do postanovky problemy [Conducting and choral training of a future teacher-musician in the contextual field of freedom pedagogy: to the formulation of the problem]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problem – Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 60. 299–306. Retrieved from: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/download/5122/4523> [in Ukrainian].
10. Rastryhina A. M. (2022) Dyryhentsko-khorova pedahohika v naukovomu dyskursi suchasnoi profesiinoi mystetskoï osvity [Conducting and choral pedagogy in the scientific discourse of modern professional art education]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 204. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-61-66> [in Ukrainian].
11. Rastruba T. V. (2023) Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti zdatnosti khorovykh dyryhentiv do khudozhno-tvorchoho spilkuvannia [Criteria, indicators and levels of formation of the ability of choral conductors to artistic and creative communication]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 209. 263–268. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-263-268> [in Ukrainian].
12. Samoilenko O. A., Mirshuk O. Ie., & Sylenko Yu. V. (2023) Profesiino-pedahohichna pidhotovka fakhivtsia u konteksti suchasnykh realii vidkrytoho osvitno-naukovoho prostoru ZVO [Professional and pedagogical training of a specialist in the context of modern realities of the open educational and scientific space of higher education institutions]. *Molod i rynok – Youth and the market*, 5 (213). 83–89. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282838> [in Ukrainian].
13. Skoptsova O. M. (2017). Stanovlennia ta osoblyvosti rozvytku narodnoho khorovoho vykonavstva v Ukraini (kinets XIX-XX stolittia) : monohrafiia [Formation and peculiarities of the development of folk choral performance in Ukraine (late XIX-XX centuries): monograph]. Kyiv [in Ukrainian].